

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ «ЗЕЛЕНИХ» ПРОЄКТІВ: ESG АСПЕКТИ

Анотація

У роботі досліджено особливості формування інвестиційної привабливості «зелених» проєктів в умовах трансформації сучасної економіки та зростання ролі нефінансових чинників. Обґрунтовано значення ESG-підходу (Environmental, Social, Governance) як ключового інструменту оцінювання довгострокової стійкості підприємств. Розкрито специфіку впровадження ESG-принципів в аграрному секторі, визначено основні бар'єри та ризики, зокрема технологічні, фінансові, регуляторні та ринкові. Проаналізовано глобальні тенденції розвитку «зелених» інвестицій та їх вплив на економічне зростання і екологічну трансформацію. Доведено необхідність інтеграції ESG-критеріїв у систему оцінювання інвестиційної привабливості підприємств з метою підвищення їх конкурентоспроможності, прозорості та доступу до міжнародного фінансування.

Ключові слова: ESG, інвестиційна привабливість, «зелені» інвестиції, сталий розвиток, аграрний сектор.

У сучасних умовах трансформації фінансових ринків, посилення кліматичних ризиків та зростання глобального запиту на відповідальне ведення бізнесу питання інвестиційної привабливості підприємств набуває нового змістового наповнення. Якщо раніше домінували підходи, що ґрунтувалися виключно на фінансових показниках, зокрема рентабельності, ліквідності та структурі капіталу, то на сучасному етапі розвитку економіки зростає необхідність урахування нефінансових чинників, які визначають довгострокову стійкість і стабільність бізнесу [1;2].

До ключових таких чинників належать екологічна відповідальність, соціальна стійкість та якість корпоративного управління, що у сукупності формують ESG-концепцію (Environmental, Social, Governance) [1]. Зазначена концепція дедалі активніше інтегрується у процеси інвестиційного аналізу, оцінювання ризиків і прийняття фінансових рішень як на глобальному рівні, так і в межах національних економік.

Особливої актуальності впровадження ESG-підходів набуває в аграрному секторі, який характеризується високим рівнем залежності від природно-ресурсного потенціалу, підвищеною соціальною вразливістю сільських територій та нестабільністю умов доступу до фінансових ресурсів.

Незважаючи на активне поширення ESG-підходу у світовій інвестиційній практиці, в Україні, зокрема в аграрному секторі, спостерігається фрагментарне розуміння його сутності та прикладного значення. Більшість підприємств орієнтується переважно на традиційні фінансові критерії оцінки інвестиційної привабливості, ігноруючи нефінансові ризики, що, своєю чергою, знижує їхню спроможність залучати довгострокове фінансування та ефективно адаптуватися до сучасних викликів.

Додатковим ускладнюючим чинником є відсутність стандартизованих механізмів імплементації ESG-підходів на рівні малих і середніх сільськогосподарських підприємств, а також дефіцит інформаційного забезпечення щодо відповідних метрик, методологічних підходів і вимог інвесторів.

Актуальність досліджуваної проблематики зумовлена тим, що інституційні інвестори, банківські установи та міжнародні фінансові організації дедалі частіше висувають вимоги щодо ESG-звітності, а також відповідності діяльності компаній екологічним і соціальним

стандартам. Відсутність адаптованої системи оцінювання інвестиційної привабливості з урахуванням ESG-факторів обмежує доступ аграрних підприємств до інструментів «зеленого» фінансування, міжнародного партнерства та програм пільгової підтримки.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність наукового обґрунтування нової парадигми оцінювання інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, що базується на інтеграції ESG-підходу як ключової передумови забезпечення їхньої довгострокової стійкості, прозорості та конкурентоспроможності. Циркулярна економіка у сучасних умовах розглядається як один із підходів реалізації ESG-принципів у «зелених» проєктах, оскільки передбачає повторне використання ресурсів, мінімізацію відходів та підвищення ресурсної ефективності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізі інвестиційної привабливості та ризиків впровадження інноваційних бізнес-моделей циркулярної економіки, а також у визначенні факторів і умов, що забезпечують ефективність їх реалізації в сучасному економічному середовищі [3].

Завдання дослідження спрямовані на висвітлення ролі нефінансових аспектів у формуванні довгострокової стійкості бізнесу та підвищенні інвестиційної привабливості підприємств. У межах дослідження передбачається обґрунтування значення екологічних, соціальних та управлінських чинників у процесі прийняття інвестиційних рішень.

Практична цінність дослідження полягає у визначенні напрямів підвищення прозорості діяльності підприємств, їх фінансової привабливості та адаптаційного потенціалу аграрного сектору в умовах переходу до моделей сталого розвитку та циркулярної економіки.

«Зелені» інвестиції є однією з ключових складових сучасної екологічної трансформації економіки та протидії глобальним кліматичним змінам і забрудненню довкілля [6]. Вони спрямовані на фінансування технологій, проєктів та інфраструктури, що забезпечують зменшення негативного впливу господарської діяльності на природне середовище. Розвиток «зелених» інвестицій є важливим елементом забезпечення сталого розвитку, оскільки сприяє екологічній модернізації економіки та підвищенню її довгострокової стійкості.

Завдяки таким інвестиціям досягається скорочення викидів парникових газів та інших шкідливих речовин, раціональне використання природних ресурсів, а також зменшення рівня забруднення повітря, води та ґрунтів. Крім того, вони стимулюють розвиток інноваційних технологій та енергоефективних рішень, що, у свою чергу, створює нові можливості для бізнесу, формує нові ринки та сприяє створенню додаткових робочих місць.

У світовій економіці спостерігається стійка тенденція до зростання обсягів «зелених» інвестицій [7]. Дедалі більше країн розробляють національні стратегії, програми та регуляторні механізми, спрямовані на стимулювання екологічно орієнтованого інвестування та досягнення цілей сталого розвитку.

На сучасному етапі провідну роль у сфері «зелених» інвестицій відіграють економічно розвинені країни та держави з високим рівнем індустріалізації, значним внутрішнім ринком і активною інноваційною політикою. До них належать США, Китай, Японія, Німеччина, Франція, Велика Британія, Канада, Італія, Іспанія, Австралія, Бразилія та інші [7].

Домінування зазначених країн у сфері «зелених» інвестицій зумовлене низкою факторів. По-перше, вони мають достатній рівень фінансових і технологічних ресурсів для інвестування в екологічні проєкти та розвиток відповідних технологій. По-друге, ці країни характеризуються значним внутрішнім попитом на продукцію та послуги «зеленого» сектору. По-третє, у них функціонує розгалужена система науково-дослідних установ і інноваційних центрів, що спеціалізуються на розробці технологій у сфері відновлюваної енергетики та екологічно чистого виробництва.

Окремо слід відзначити, що посилення уваги до «зелених» інвестицій у деяких країнах зумовлене наявністю масштабних екологічних викликів. Зокрема, у Японії після

аварії на атомній електростанції «Фукусіма-1» у 2011 році відбулося суттєве переосмислення енергетичної політики та активізація інвестицій у відновлювані джерела енергії [8].

У цілому провідні держави відіграють визначальну роль у формуванні глобального ринку «зелених» інвестицій, сприяючи його розвитку, поширенню екологічних стандартів та популяризації принципів сталого розвитку у світовій економіці.

Упродовж тривалого часу оцінка інвестиційної привабливості підприємств ґрунтувалася переважно на аналізі фінансових показників, що відображають поточний фінансовий стан суб'єкта господарювання. До таких індикаторів належать показники ліквідності, рентабельності, платоспроможності, структури зобов'язань, ефективності використання капіталу, а також динаміка грошових потоків. У світовій та вітчизняній практиці зазначені підходи традиційно застосовувалися банківськими установами, кредитними агентствами та в системі внутрішнього фінансового планування підприємств.

Водночас сучасні глобальні тенденції, зокрема розвиток концепції відповідального інвестування, посилення кліматичних ризиків, зростання соціальних вимог до бізнесу та підвищення стандартів корпоративної прозорості, демонструють обмеженість виключно фінансових моделей оцінювання. Такі підходи не враховують зовнішні екологічні та соціальні ризики, які у довгостроковій перспективі можуть суттєво впливати на ринкову вартість підприємства навіть за умов позитивних фінансових результатів у короткостроковому періоді.

ESG-підхід (Environmental, Social, Governance) є відповіддю на зазначені виклики та формує розширену систему критеріїв оцінювання діяльності підприємств.

У загальному вигляді в структурі ESG-підходу виокремлюють три ключові компоненти (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові компоненти та особливості ESG для аграрного сектору

Компонент ESG	Що охоплює	Особливості для аграрного сектору
Environmental (екологічний)	Цей компонент показує, як діяльність підприємства впливає на навколишнє середовище. Можна віднести рівень викидів парникових газів, використання енергії та води, поводження з відходами, збереження біорізноманіття та здатність підприємства працювати в умовах зміни клімату.	Для аграрної сфери екологічний аспект є особливо важливим, оскільки сільське господарство напрямую залежить від природних ресурсів. Велику увагу приділяють проблемам деградації ґрунтів, забруднення води, зміні ландшафтів і впливу кліматичних змін на виробництво.
Social (соціальний)	Соціальний компонент стосується взаємодії підприємства з працівниками, громадами, постачальниками та споживачами. Включає дотримання трудових прав, створення безпечних умов праці, забезпечення гендерної рівності, соціальний захист працівників та програми соціальної відповідальності.	В аграрному секторі особливу увагу приділяють сезонній зайнятості, безпеці праці та впливу підприємств на розвиток сільських територій. Також важливими є питання доступу населення до освіти, медицини та інших базових соціальних послуг.
Governance (управлінський)	Управлінський компонент пов'язаний із системою корпоративного управління та контролю. До нього належать прозорість звітності, механізми прийняття рішень, дотримання прав акціонерів, антикорупційні заходи, система винагороди керівництва та відповідальність менеджменту.	Для сільськогосподарських підприємств важливими є прозорість земельних відносин, правильне ведення обліку та звітності, а також впровадження внутрішнього аудиту й контролю діяльності підприємства.

Кожен із його компонентів охоплює окрему сферу впливу бізнесу та формує специфічні групи ризиків і можливостей. Водночас їх зміст не є уніфікованим і значною мірою залежить від галузевої специфіки, регіональних умов та очікувань зацікавлених сторін (табл. 2).

Таблиця 2

Основні вид ризиків та їх прояви при впровадженні ESG-підходу

Вид ризику	Основні прояви
Технологічні ризики	До цієї групи належать ризики, пов'язані з використанням нових технологій та процесів. Зокрема, це невизначеність щодо ефективності інноваційних рішень, відсутність чітко стандартизованих процесів, а також обмежений доступ до вторинної сировини для повторного використання.
Фінансові ризики	Фінансові ризики пов'язані насамперед із потребою значних інвестицій. Для циркулярних бізнес-моделей характерними є тривалі інвестиційні цикли, висока вартість цифрових технологій та нестабільність грошових потоків, особливо у сервісних моделях бізнесу.
Регуляторні ризики	Ці ризики виникають через законодавчі та нормативні зміни. Серед основних проблем можна виділити різні правила у різних країнах, часті зміни вимог у сфері поводження з відходами, а також складність дотримання вимог таксономії ЄС.
Ринкові ризики	Ринкові ризики пов'язані з особливостями попиту та конкурентного середовища. До них належать недостатня довіра споживачів до циркулярної продукції, конкуренція з дешевшими товарами лінійного виробництва та недостатній розвиток ринкової інфраструктури.

Зміна інституційного середовища фінансування, запровадження вимог до нефінансової звітності, а також поява нових підходів до оцінювання репутаційних ризиків зумовлюють необхідність переосмислення традиційних методик аналізу інвестиційної привабливості. У цьому контексті актуалізується потреба у комплексному підході, що враховує не лише фінансову ефективність, але й рівень соціальної відповідальності підприємства, його екологічний вплив та якість системи корпоративного управління.

Динаміка «зелених» інвестицій суттєво відрізняється залежно від регіону та рівня економічного розвитку країн. Зокрема, згідно з даними International Institute for Sustainable Development (IISD), у Китаї обсяг «зелених» інвестицій зріс із 39 млрд доларів США у 2012 році до 336 млрд доларів США у 2021 році (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка «зелених» інвестицій у світі (за даними BloombergNEF)

Показник	Дані	Короткий опис
Загальний обсяг «зелених» інвестицій за 2012-2021 рр.	11,7 трлн дол. США	За цей період у світі суттєво зросли вкладення в екологічні проекти та технології
Обсяг інвестицій у 2012 році	254 млрд дол. США	Початковий рівень фінансування «зелених» ініціатив
Обсяг інвестицій у 2021 році	2,5 трлн дол. США	Порівняно з 2012 роком обсяг інвестицій значно збільшився
Загальна динаміка	Позитивна тенденція до зростання	Світовий ринок «зелених» інвестицій продовжує активно розвиватися
Причина збільшення інвестицій	Перехід до екологічно орієнтованої економіки	Зростає увага до екологічної безпеки та сталого розвитку
Основні напрями вкладень	«Зелені» технології та ресурсоефективні рішення	Інвестиції спрямовуються на розвиток екологічно безпечних технологій та економію ресурсів

У Сполучених Штатах Америки за аналогічний період цей показник збільшився з 44 млрд до 242 млрд доларів США. У країнах Європи також спостерігалось суттєве зростання: з 78 млрд доларів США у 2012 році до 147 млрд у 2020 році.[9]

Позитивна динаміка характерна і для країн, що розвиваються. Наприклад, в Індії обсяг «зелених» інвестицій зріс із 6 млрд доларів США у 2012 році до 64 млрд доларів США у 2020 році. Важливим етапом розвитку стало запровадження національного плану розвитку зеленої енергетики, метою якого є досягнення встановленої потужності 175 ГВт відновлюваної енергії до 2022 року, зокрема 100 ГВт сонячної енергетики, 60 ГВт вітрової енергетики та 10 ГВт біоенергетики та інших джерел [10].

Країни Африки також демонструють поступове зростання інвестицій у відновлювану енергетику. У 2020 році їхній обсяг досяг 5,2 млрд доларів США, що є рекордним показником для регіону. Основна частка інвестицій була спрямована на розвиток сонячної та вітрової енергетики. Подібна тенденція спостерігається і в Латинській Америці та Карибському регіоні, де у 2020 році обсяг інвестицій у відновлювану енергетику становив 36,7 млрд доларів США. Переважна частина цих коштів також була інвестована у проєкти сонячної та вітрової генерації.[10]

Загалом «зелені» інвестиції виступають ключовим інструментом протидії кліматичним змінам та забезпечення сталого розвитку. Їхнє зростання, особливо в країнах, що розвиваються, має важливе значення для глобальної екологічної трансформації та переходу до низьковуглецевої економіки.

Висновки У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасна система оцінювання інвестиційної привабливості підприємств зазнає суттєвих трансформацій під впливом глобальних процесів сталого розвитку, екологізації економіки та зростання значущості нефінансових факторів. Традиційні фінансові підходи, які базуються переважно на показниках прибутковості, ліквідності та фінансової стійкості, поступово втрачають свою повноту, оскільки не враховують довгострокові екологічні, соціальні та управлінські ризики.

Доведено, що інтеграція ESG-підходу (Environmental, Social, Governance) у систему оцінювання інвестиційної привабливості дозволяє сформувати більш комплексне уявлення про діяльність підприємства [1;3]. Екологічна складова відображає вплив бізнесу на природне середовище та рівень його екологічної відповідальності, соціальна - характеризує взаємодію з працівниками та суспільством, а управлінська - визначає якість корпоративного управління, прозорість і рівень антикорупційних практик.

Особливе значення ESG-підхід має для аграрного сектору, який є критично залежним від природних ресурсів і кліматичних умов та одночасно виконує важливу соціально-економічну функцію. Його впровадження сприяє підвищенню стійкості сільськогосподарських підприємств, зменшенню екологічних ризиків та покращенню їх інвестиційної привабливості.

Аналіз глобальної динаміки «зелених» інвестицій свідчить про їх стрімке зростання у всіх регіонах світу, що підтверджує перехід до нової моделі економічного розвитку, орієнтованої на декарбонізацію та сталий розвиток. Найбільш активними учасниками цього процесу залишаються розвинені країни, проте поступове збільшення обсягів інвестицій у країнах, що розвиваються, свідчить про глобальний характер зазначеної трансформації.

Водночас для України, зокрема аграрного сектору, характерними залишаються проблеми недостатньої імплементації ESG-принципів, обмеженої методологічної бази оцінювання та недостатнього рівня інформованості щодо вимог міжнародних інвесторів [2;5]. Це стримує залучення «зеленого» фінансування та знижує конкурентоспроможність підприємств на глобальних ринках капіталу.

Отже, підвищення інвестиційної привабливості «зелених» проєктів потребує системного підходу, що передбачає інтеграцію ESG-критеріїв у стратегічне управління підприємствами, розвиток нефінансової звітності, удосконалення регуляторного середовища та адаптацію міжнародних стандартів до національних умов. Реалізація цих заходів є

необхідною передумовою забезпечення довгострокової стійкості аграрного бізнесу, його інноваційного розвитку та інтеграції у світову систему сталого інвестування.

Список використаних джерел

1. Інвестиційна привабливість «зелених» проєктів: ESG аспекти // Galician economic journal. – 2023. – № 82. – С. 1183–1190. – URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/82/1183.pdf>
2. Інвестиційна привабливість підприємств в умовах сталого розвитку // Науковий журнал. – 2020. – С. 20–33.
3. Friede G., Busch T., Bassen A. ESG and financial performance // Journal of Sustainable Finance & Investment. – 2015.
4. Porter M., Kramer M. Creating shared value // Harvard Business Review. – 2011.
5. OECD. ESG Investing: Practices, Progress and Challenges. – 2020.
6. United Nations. Principles for Responsible Investment (PRI). – 2021.
7. BloombergNEF. Energy Transition Investment Trends. – 2022.
8. International Institute for Sustainable Development (IISD). Global Green Finance Report. – 2021.
9. International Institute for Sustainable Development (IISD). *Global Green Finance Report*. – 2021. – URL: <https://www.iisd.org/>
10. BloombergNEF. *Climatescope: Emerging Markets Outlook*. – 2021. – URL: <https://about.bnef.com/>